

L'autodeterminació als petits territoris insulars

Dotze territoris insulars continuen identificats en l'agenda de l'ONU com a "no autònoms". Tot i la disparitat, presenten alguns trets comuns.

Els dotze territoris insulars que continuen a l'agenda de les Nacions Unides com a territoris no autònoms es mantenen dins dels paràmetres —almenys de moment— del mecanisme de control de l'aplicació del principi d'autodeterminació, que esdevé l'única via de defensa dels interessos de les parts afectades. En definitiva, els casos anteriorment exposats, per les seves pròpies característiques, superen aquest marc, i un d'ells, el del Sàhara Occidental, perquè afecta directament el manteniment de la pau i la seguretat de les Nacions Unides, es manté, de moment, sota la responsabilitat del Consell de Seguretat amb la missió d'organitzar el referèndum; els casos de Gibraltar i les Illes Malvines s'inscriuen en un marc negociador de caràcter bilateral entre estats sobirans.

La disparitat entre els que es denominen petits territoris insulars és absoluta, i cadascun dels territoris té suficient interès per ésser estudiat de manera individual. Malgrat tot, a desgrat de la seva disparitat, mantenen una sèrie de notes comunes de diferent naturalesa, que emmarquen l'actual procés de descolonització i constitueixen la principal tas-

ca de les Nacions Unides en aquest àmbit, especialment l'anomenat "Comitè dels Vint-i-quatre". Vegem algunes de les notes, a parer meu rellevants, d'aquesta realitat.

Característiques com a problemes. Com a punt de partida cal tenir molt present que aquests territoris insulars estan en clar desavantatge enfront dels països en desenvolupament, a causa d'un conjunt de factors, d'entre els quals cal assenyalar "l'extensió, la llunyania, la dispersió geogràfica, la vulnerabilitat als desastres naturals, la fragilitat dels seus ecosistemes, les limitacions en matèria de transports i comunicacions, la gran distància que els separa dels centres de comerç, un mercat intern summament limitat, la manca de recursos naturals, l'escassa capacitat autòctona, el greu problema que suposa el subministrament d'aigua potable, la profunda dependència de les importacions i d'un petit nombre de productes bàsics, l'exhauriment dels recursos no renovables, la migració, en particular del personal altament qualificat, l'escassetat de personal administratiu i les pesades càrregues financeres", segons assenyala el Document A/57/23 (part I) del Comitè esmentat.

Aquestes dades fàctiques els deixen en una situació de gran fragilitat econòmica i necessitat d'ajuda exterior per al seu desenvolupament. Cal afegir, a més, l'actitud que mantenen les potències administradores respecte a la gestió dels recursos i a les polítiques de desenvolupament. És per això que el Comitè dels Vint-i-quatre vincula aquests casos amb altres àmbits de dimensió internacional dins del sistema de les Nacions Unides, com queda reflectit en la proclamació del "Segon decenni per a l'eliminació del colonialisme".

Les Illes Caiman són un paradís turístic i fiscal. Els visitants estrangers incideixen de manera perversa en les tradicions de la societat, en els recursos naturals, sobretot l'aigua, el medi ambient i els drets de propietat dels habitants.

Actitud de les potències administradores. Alguns dels condicionaments geogràfics apuntats, així com l'escassetat de la població, incideixen directament en l'actitud de les potències administradores, ja que els pobles en qüestió amb dificultats poden oposar-se a la forma amb què es gestionen els seus interessos i al mètode amb què aquests estats executen les seves obligacions internacionals. Un dels trets característics és que les metròpolis no prenen una posició bel·ligerant en contra dels drets internacionalment reconeguts als pobles colonials, sinó una actitud passiva, de deixadesa en les seves obligacions de cooperació amb el sistema de les Nacions Unides. Ho proven, per exemple, les demores a l'hora d'enviar els informes preceptius sobre l'evolució política, econòmica i social en els territoris no autònoms, i també la poca predisposició a col·laborar perquè el Comitè dels Vint-i-quatre hi enviï missions d'inspecció. Amb tot, el secretari general publica els informes sobre cadascun dels territoris, que són la base perquè l'Assemblea General adopti les resolucions pertinents i es conegui de manera adequada la realitat en què viuen.

Un dels elements nuclears que es donen en aquests territoris és l'íntima vinculació entre la dimensió política i econòmica de l'exercici dels drets i el fet que el seu ple exercici, en els parà-

metres actuals, requereix el concurs d'ambdues dimensions, que són indisociables.

Pel que fa a la dimensió política —és a dir, que el poble colonial decideixi lliurement el seu estatut: la independència, integrar-se, o associar-s'hi, en un estat independent o qualsevol altra fórmula— el nus gordià és que la decisió sobre el seu futur s'ha de prendre sense ingerència externa i amb ple coneixement de les diferents alternatives, un objectiu difícil d'assolir en una situació de dependència.

A grans trets, i salvant les especificitats de cadascun dels territoris, ens trobem que el seu grau de desenvolupament polític correspon a allò que entenem com a administració local. La potència administradora manté sota la seva jurisdicció les decisions sobre l'ús del territori, la normativa sobre el comerç internacional, així com l'afluència de recursos per al seu desenvolupament econòmic, social i cultural, que acostuma a regular-se a través del que es coneix genèricament com *Llibre blanc dels territoris d'ultramar*. Això, juntament amb el fet que l'estat pot deixar sense efecte en els territoris no autònoms obligacions internacionalment assumides per tractats internacionals —a través de les anomenades "clàusules colonials"—, pot convertir aquests països en "paradisos", en el sentit més ampli del terme. En definitiva, no hi ha

Alguns dels condicionaments geogràfics apuntats, així com l'escassetat de la població, incideixen directament en l'actitud de les potències administradores, ja que els pobles en qüestió amb dificultats poden oposar-se a la forma amb què es gestionen els seus interessos i al mètode amb què aquests estats executen les seves obligacions internacionals. Un dels trets característics és que les metròpolis no prenen una posició bel·ligerant en contra dels drets internacionalment reconeguts als pobles colonials, sinó una actitud passiva, de deixadesa en les seves obligacions

*Les entitats
financeres que es
registren en aquests
territoris, si bé
naturalment no totes,
tenen una manifesta
tendència a prestar
serveis financers
que faciliten
l'evasió de capitals
i el blanqueig
de diner procedent
del tràfic il·lícit,
activitats que
eufemísticament
es denominen
"territoris que presten
serveis financers
extraterritorials",
al mateix temps
que figuren com a
"paradisos fiscals"
en les organitzacions
internacionals
que intenten prendre
mesures contra
aquestes pràctiques*

una situació d'igualtat entre ambdues parts que garanteixi als petits territoris la llibertat d'escollir el seu futur.

Aquest desequilibri entre les parts té la seva plasmació més clara en la dimensió econòmica de l'autodeterminació, que, cal recordar-ho, recau fonamentalment en tres eixos: titularitat dels recursos naturals, control de les inversions estrangeres i cooperació per al desenvolupament.

La titularitat dels recursos naturals es refereix tant a l'ús com a l'explotació del territori i sota criteris de sostenibilitat. En aquest context es mostra una clara deficiència en l'aplicació dels paràmetres jurídics tant internacionals com estatals. Les deficiències més grans es mostren fonamentalment en l'explotació dels recursos marins i en el manteniment de bases militars.

Aquestes darreres signifiquen l'alienació de part del territori per tal d'emplaçar-hi instal·lacions militars, i per tant la utilització dels recursos locals en perjudici del desenvolupament econòmic d'aquests territoris. Les activitats a què cal posar fi en aquest àmbit són l'ús del territori per a intervencions armades, assaigs nuclears, vessaments de deixalles nuclears i emplaçaments d'armes de destrucció massiva. Per tal de posar fi a aquests usos no és suficient amb el tancament i desmantellament de les instal·lacions. També s'ha de netejar la zona, a més d'atendre els efectes que aquests usos han comportat per a la salut dels habitants.

En aquest àmbit no pot deixar d'assenyalar-se la important incidència de dos tipus d'activitats que solen realitzar empreses estrangeres en aquests territoris, en concret les entitats financeres i les turístiques.

Les entitats financeres que es registren en aquests territoris, si bé naturalment no totes, tenen una manifesta tendència a prestar serveis financers que faciliten l'evasió de capitals i el blanqueig de diner procedent del tràfic il·lícit, activitats que eufemísticament es denominen "territoris que presten serveis financers extraterritorials", al mateix temps que figuren com a "paradisos fiscals" en les organitzacions internacionals que intenten prendre me-

asures contra aquestes pràctiques. I les activitats turístiques massives en tots aquests territoris incideixen de manera perversa en les tradicions de les societats, en els recursos naturals, especialment l'aigua, el medi ambient i els drets de propietat dels habitants.

Les mesures que proposen les resolucions de les Nacions Unides, enfront de les inversions estrangeres i per tal de respectar els drets reconeguts a la població, parteixen de la consideració que són necessàries però "han d'efectuar-se en col·laboració amb els pobles dels territoris no autònoms i d'acord amb els seus desigs a fi d'aportar una contribució vàlida al desenvolupament econòmic", segons deia la resolució aprovada el 26 de juny del 2002. Al mateix temps, s'exhorta tots els governs a "adoptar mesures legislatives, administratives o d'una altra índole respecte als seus nacionals i a les entitats constituïdes en societats de capital sota la seva jurisdicció que posseeixin i explotin empreses en territoris no autònoms que siguin perjudicials per als interessos dels habitants d'aquests territoris, a fi d'aturar les activitats d'aquestes empreses".

Línies d'acció en el sistema de les Nacions Unides. El comitè responsable d'aplicar la Declaració sobre la concessió de la independència als països i pobles colonials, que hem esmentat amb la denominació de Comitè dels Vint-i-quatre, des de la seva constitució el 1961 fins avui mateix ha estat l'encarregat de donar publicitat als informes sobre cadascun dels territoris i d'organitzar les missions d'inspecció. La seva incansable tasca té l'efecte de control de les actuacions de les potències administradores, i del grau de desenvolupament polític, econòmic, social i cultural en què es troben els pobles colonials. A desgrat d'això, en el moment actual, a més de complir fidelment amb aquesta tasca i amb l'experiència dels més de quaranta anys de vida, les seves línies d'actuació s'adrecen a implicar tot el sistema de les Nacions Unides en els paràmetres de l'exercici del dret a l'autodeterminació, especialment pel que fa a la seva dimensió econòmica.

En aquest context es demana a tots els organismes especialitzats que enviïn informació sobre la situació que es viu en aquests territoris en els següents temes: problemes ambientals, conseqüències dels desastres naturals (huracans, erupcions volcàniques, erosió de les platges i costes, sequeres), mesures per lluitar contra el tràfic de drogues, blanqueig i altres activitats il·lícites o delictives; i explotació il·legal dels recursos marins.

I, malgrat tot, els diferents organismes no mostren una decidida voluntat d'actuació, si bé no s'ha de negligir l'efecte de publicitat que tenen aquestes normes de comportament.

Una altra via d'actuació consisteix a inserir aquesta particular situació de les poblacions pendents de descolonització en els programes d'ajuda al desenvolupament, en la seva dimensió assistencial i financera, acció coordinada pel Programa de les Nacions Unides per al Desenvolupament.

Finalment, cal assenyalar –i és una prova de la preocupació que suscita la

viabilitat econòmica d'aquests dotze territoris– que el Consell Econòmic i Social, l'organisme de les Nacions Unides encarregat de la cooperació econòmica, social i cultural, inclou en el seu programa el següent tema: “Aplicació de la declaració sobre la concessió de la independència als països i pobles colonials pels organismes especialitzats i les institucions relacionades amb les Nacions Unides.” La qüestió que ens ocupa va més enllà del marc del Comitè dels Vint-i-quatre.

El futur d'aquestes poblacions i dels seus territoris no el veig gaire encoratjador, entre més raons pequè, realment, presten serveis més importants a determinades empreses multinacionals que a les potències colonials i als tercers estats. I en l'actual enfocament de l'economia global no hi ha molt d'interès a recuperar el paper central de l'estat en matèria econòmica i financera.

Anna Badia Martí
Catedràtica de Dret Internacional
de la Universitat de Barcelona

Els efectes del volcà Soufriere Hills sobre l'illa de Montserrat l'agost del 1997 van ser demolidors. 2.000 dels 11.000 habitants van haver de ser evacuats per culpa d'un perill latent des que el 1995 entrara en erupció.